

พบหลักฐานนักวิจัยสหรัฐฯ นำข้าวหอมมะลิจากประเทศไทย เบื้องหลังใช้นักศึกษาไทยเป็นเครื่องมือ ในโครงการปรับปรุงพันธุ์ข้าวเพื่อประโยชน์ของสหรัฐฯ

เมื่อวันที่ 5 ตุลาคมที่ผ่านมา คริส เดเรน (Chris Deren) หนึ่งในนักวิจัยของกระทรวงเกษตรสหรัฐฯ ที่ร่วมในโครงการปรับปรุงพันธุ์ข้าวหอมมะลิไทยสำหรับสหรัฐฯ (Stepwise Program for Improvement of Jasmine Rice for the United States) ได้ตอบจดหมายมายังเจ้าหน้าที่กระทรวงเกษตรฯ ว่า เขาได้พันธุ์ข้าวหอมมะลิไปจากสถาบันวิจัยข้าวนานาชาติ (IRRI) ประเทศฟิลิปปินส์ เมื่อเดือนธันวาคม 1995 ในคำสัมภาษณ์ที่เขาให้กับทอม ฮาร์โกรฟ (Tom Hargrove) บรรณาธิการ Planet Rice เมื่อวันที่ 12 ตุลาคม 2544 เขาปฏิเสธว่าคณะวิจัยของเขาไม่ได้ทำผิดกฎหมายใดๆ¹

"เราดำเนินตามระเบียบและกฎหมายอย่างเต็มที่ ตามวิธีการซึ่งพันธุ์ข้าวนี้ได้มา"

"ประเทศไทยออกกฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืชเมื่อปี 1999 แต่พันธุ์ข้าวหอมมะลินี้ได้มาจากสถาบันวิจัยข้าวนานาชาติเมื่อปี 1995"

อย่างไรก็ตามคำกล่าวของเดเรนส่อพิรุณหลายประการ เนื่องจากเขาอ้างว่าพันธุ์ข้าวหอมมะลิที่เขาได้ไปจากสถาบันวิจัยข้าวนานาชาตินั้น เขาไม่ได้ลงนามในสัญญาใดๆ ทั้งสิ้น และแม้จะบอกว่าพร้อมจะให้เจ้าหน้าที่ของไทยพิสูจน์ตามจดหมายที่ส่งถึงเจ้าหน้าที่กระทรวงเกษตรผู้หนึ่งเมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2544 แต่เขากลับให้สัมภาษณ์ใน Planet Rice หลังจากนั้นสามวันว่า

"ผมพร้อมที่จะให้ใครก็ตามมาเยี่ยมชมโครงการของเรา ทุกเวลา เว้นแต่เวลาที่ผมจะไปล่าสัตว์ และผมจะไปล่าสัตว์ในอาทิตย์หน้า"²

ขณะนั้นกรมวิชาการเกษตร ได้ส่งหนังสืออย่างเป็นทางการเพื่อขอทราบรายละเอียดจากสถาบันวิจัยข้าวนานาชาติ และได้ทำหนังสืออย่างเป็นทางการไปยัง ดร. นีล รุทเกอร์ (Neil Rutger) ผู้ประสานงานโครงการวิจัยและเป็นผู้อำนวยการศูนย์วิจัยข้าวแห่งชาติที่อาร์คันซอส์ แต่จนขณะนี้ยังไม่ได้รับคำตอบใดๆ นอกเหนือจากนี้ ไบโอไทยได้ส่งจดหมาย เมื่อวันที่ 12 ตุลาคม ไปยัง ดร. เอ็ดวิน ฮาเวียร์ (Dr. Edwin Javier) หัวหน้าศูนย์ทรัพยากรพันธุกรรมของอิตาลี เพื่อขอทราบรายละเอียดการเข้ามาขอใช้พันธุกรรมข้าวของนักวิจัยสหรัฐฯ แต่ยังไม่ได้รับคำตอบเช่นกัน

พบหลักฐานใหม่ เจมส์ กิบบอนส์ นักวิจัยซึ่งเป็นผู้ร่วมโครงการวิจัยข้าวหอมมะลิจากอาร์คันซอส์เป็นผู้นำพันธุ์ข้าวหอมมะลิจากประเทศไทย

จากการสืบค้นของไบโอไทย พบว่า เจมส์ กิบบอนส์ (James Gibbons) นักวิจัยซึ่งเป็นผู้ร่วมในโครงการวิจัยนี้เป็นผู้นำข้าวหอมมะลิจากไทยไปใช้สำหรับโครงการปรับปรุงพันธุ์ ดั่งหลักฐานที่ปรากฏในจดหมายข่าวของ

¹ โปรดดูจากบทความ WE GOT THAI JASMINE SEEDS LEGALLY, FLORIDA RICE BREEDER SAYS ใน PlanetRice (<http://www.planetrice.net/newspub/story.cfm?id=1180>)

² อ้างแล้ว

มหาวิทยาลัยแห่งอาร์คันซอส รายงานโดย โฮเวลล์ เมดเดอร์ส (Howell Medders) เมื่อวันที่ 18 มกราคม 2544³ ได้เผยแพร่คำให้สัมภาษณ์ของกิบบอนส์ซึ่งกล่าวว่า "ขณะนี้มหาวิทยาลัยแห่งอาร์คันซอสกำลังได้เมล็ดข้าวหอมมะลิจากเชื้อพันธุ์ข้าวหอมมะลิทั้งหมดจากประเทศไทย สำหรับใช้ในโครงการปรับปรุงพันธุ์ของอาร์คันซอส" (*U of A is obtaining seed of all Jasmine germplasm from Thailand to use in the Arkansas breeding program*)

คำให้สัมภาษณ์นี้เผยแพร่เมื่อวันที่ 18 มกราคม 2544 ซึ่งเป็นระยะเวลาที่กฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืชของไทยบังคับใช้ นั่นหมายความว่า การได้รับพันธุ์ข้าวหอมมะลิของไทยไปจากประเทศไทยเป็นไปอย่างผิดกฎหมาย

คำให้สัมภาษณ์ของกิบบอนส์ที่บอกว่าได้เมล็ดข้าวหอมมะลิจาก "เชื้อพันธุ์ข้าวหอมมะลิทั้งหมดจากประเทศไทย" ทำให้เราคิดว่าพันธุ์ข้าวปทุมธานี 1 ซึ่งพัฒนาจากพันธุ์ข้าวหอมมะลิจนมีลักษณะต้นเตี้ย ไม่ไวต่อแสง และสามารถปลูกได้ในสหรัฐอเมริกาโดยทันทีนั้น ขณะนี้ได้ถูกนำไปใช้ในโครงการปรับปรุงพันธุ์ดังกล่าวด้วย ซึ่งทำให้สหรัฐอเมริกาสามารถผลิตข้าวหอมมะลิแข่งขันกับประเทศไทยได้ในเวลาไม่เกิน 2 ปีเท่านั้น

พบนักศึกษาไทยในมหาวิทยาลัยแห่งอาร์คันซอสเกี่ยวข้องกับโครงการปรับปรุงข้าวหอมมะลิสำหรับสหรัฐอเมริกา

นักศึกษาไทยผู้หนึ่ง⁴ ซึ่งศึกษาในระดับปริญญาเอกที่มหาวิทยาลัยอาร์คันซอสถูกมอบหมายให้ศึกษาแยกแยะลักษณะที่เกี่ยวกับเรื่องรสนชาติ กลิ่น คุณสมบัติทางฟิลิกส์ และองค์ประกอบทางเคมีของข้าวหอมมะลิไทย ทั้งนี้เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของโครงการปรับปรุงพันธุ์ข้าวของอาร์คันซอส รัฐซึ่งมีการปลูกข้าวมากที่สุดในสหรัฐอเมริกา (ประมาณ 1.5 ล้านเอเคอร์ หรือ 40 % ของพื้นที่ปลูกข้าวทั้งหมดในสหรัฐอเมริกา)

จากการศึกษาพบว่าข้าวหอมมะลิไทยเป็นที่ชื่นชอบของอเมริกันเชื้อสายเอเชียยิ่งกว่าข้าวสายพันธุ์อื่นๆ ปัจจุบันการบริโภคข้าวของชาวอเมริกันเพิ่มขึ้น 20 % นับตั้งแต่ปี 1990 เป็นต้นมา ในระหว่างช่วงเวลาดังกล่าวมีการนำเข้าข้าวเพิ่มขึ้นถึง 85 % โดยในจำนวนข้าวที่สหรัฐอเมริกานำเข้าทั้งหมดนั้นมีส่วนของข้าวหอมมะลิสูงถึง 73 % หรือคิดเป็นมูลค่าประมาณ 15,000 ล้านบาทต่อปี

นักศึกษาไทยคนดังกล่าวได้ให้สัมภาษณ์ในจดหมายข่าวฉบับเดียวกันว่าผู้บริโภคอเมริกันเชื้อสายเอเชียไม่ชื่นชอบข้าวหอมแบบเดิมที่อเมริกันปลูกได้ในอาร์คันซอสเพราะ "เมล็ดมีสีเหลือง กลิ่น และรสชาติ แตกต่างอย่างมากจากหอมมะลิไทย"

เจมส์ กิบบอนส์กล่าวว่า "การศึกษานี้มีความสำคัญมาก เพราะได้ให้ข้อมูลพื้นฐานสำหรับการคัดสรรสายพันธุ์ข้าวที่ปลูกได้ในสหรัฐอเมริกา และมีคุณสมบัติเหมือนกับข้าวหอมมะลิของไทย"

การได้ "เชื้อพันธุ์ข้าวหอมมะลิทั้งหมด" จากประเทศไทย คือกุญแจความสำเร็จของโครงการ ซึ่งมีเขา รุทเกอร์ จากอาร์คันซอส และเดเรน จากฟลอริดาเป็นนักวิจัยหลักในการดำเนินการ

³ โปรดอ่านจากรายงาน UA Researchers Study Asian-Americans' Preferences in Rice By Howell Medders, Arkansas Agricultural Experiment Station

⁴ ขอสงวนชื่อ

โฉมหน้าของนักวิจัยข้าวหอมมะลิไทย

ในขณะที่คริส เตเรณอ้างว่าเขาไม่มีแผนการที่จะนำพันธุ์ข้าวหอมมะลิที่พัฒนาได้ไปจดสิทธิบัตร และเขาต่อต้านการจดสิทธิบัตรในข้าวหอมมะลิ⁵ แต่ความเป็นจริงก็คือนักวิจัยและสถาบันที่เกี่ยวข้องในโครงการนี้ล้วนแล้วแต่นำผลการวิจัยของตนไปจดสิทธิบัตรก็ดักกันผู้ใดก็ตามให้เข้ามาใช้ประโยชน์มาแล้วแทบทั้งสิ้น

เมื่อวันที่ 28 สิงหาคม 2544 ที่ผ่านมา มหาวิทยาลัยแห่งอาร์คันซอสเฟิงได้รับสิทธิบัตรสายพันธุ์ข้าวที่ชื่อ "Wells" ซึ่งเป็นพันธุ์ข้าวเมล็ดยาวและให้ผลผลิตสูง ทั้งนี้เพื่อปกป้องสายพันธุ์ข้าวดังกล่าวมิให้ผู้ใดนำไปใช้ประโยชน์เพื่อการวิจัยหรือใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์โดยไม่ได้รับความเห็นชอบจากมหาวิทยาลัย นอกเหนือจากพันธุ์ข้าวพันธุ์นี้แล้วยังมีพันธุ์พืชอื่นๆ ของมหาวิทยาลัยซึ่งได้รับการคุ้มครองโดยกฎหมาย Plant Variety Protection Act ซึ่งไม่อนุญาตให้ผู้ใดนำไปเผยแพร่เชิงพาณิชย์ได้ถ้าไม่มีการทำสัญญา

เจ. นีล รุกเกอร์ หัวหน้าโครงการวิจัยนี้ เมื่อครั้งทำงานที่มหาวิทยาลัยแห่งแคลิฟอร์เนีย เคยได้รับสิทธิบัตรหมายเลข 4,351,130 ซึ่งเป็นสิทธิบัตรเกี่ยวกับยีนซึ่งใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงพันธุ์ธัญพืชลูกผสม โดยสามารถใช้สำหรับข้าว ข้าวโพด เป็นต้น

เมื่อพิจารณาจากความเป็นจริงข้างต้น คำกล่าวของคริส เตเรณ จึงเป็นคำกล่าวของนักวิจัยคนหนึ่งที่ไม่อาจจับฟังได้ เนื่องจากแม้เขาอ้างว่าตัวเองไม่ต้องการจดสิทธิบัตรแต่มหาวิทยาลัยแห่งฟลอริดา มหาวิทยาลัยแห่งอาร์คันซอส และกระทรวงเกษตรของสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นผู้สนับสนุนโครงการนี้ จะเป็นผู้จดสิทธิบัตรแทนในท้ายที่สุด ดังเช่นที่ได้เคยจดสิทธิบัตรในพันธุ์พืชต่างๆ และเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องมาแล้วเป็นจำนวนมาก

กฎหมายสิทธิบัตรของสหรัฐอเมริกานั้นอนุญาตให้มีการจดสิทธิบัตรในพันธุ์พืชใดๆ ก็ได้ที่นักวิจัยสามารถพัฒนาขึ้น ตัวอย่างคล้ายๆ กันที่เกิดขึ้นก่อนหน้านี้คือการอนุญาตให้บริษัทไรซ์เทคจดสิทธิบัตรในข้าว บัสมาติของอินเดีย⁶ กฎหมายลักษณะนี้จึงได้รับการต่อต้านในหลายประเทศทั่วโลกโดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศซึ่งเป็นเจ้าของพันธุ์กรรมดั้งเดิม เนื่องจากเป็นเครื่องมือในการแย่งชิงทรัพยากรจากประเทศโลกที่สามเพื่อสร้างความร่ำรวยให้กับประเทศอุตสาหกรรม

แม้กระทั่งทุกวันนี้ คริส เตเรณ และมหาวิทยาลัยแห่งฟลอริดายังคงเสาะหาทรัพยากรชีวภาพจากประเทศในเอเชียอาคเนย์ที่เพื่อใช้ประโยชน์ในโครงการปรับปรุงพันธุ์ต่างๆ เพราะประเทศแถบนี้มีลักษณะภูมิอากาศใกล้เคียงกับรัฐฟลอริดา ดังที่เขาให้สัมภาษณ์ในจดหมายข่าว UF/IFAS ฉบับมกราคม-กุมภาพันธ์ ของมหาวิทยาลัยแห่งฟลอริดา⁷ เกี่ยวกับความข้อตกลงความร่วมมือทางวิชาการระหว่างมหาวิทยาลัยฟลอริดากับมหาวิทยาลัยการเกษตรและป่าไม้ในกรุงโฮจิมินห์ ว่า "ความร่วมมือกับเวียดนามจะทำให้เราได้รับเชื้อพันธุ์ไม้ผลหลากหลาย รวมทั้งพืชอาหารอื่นๆ อีกเป็นอันมาก ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อโครงการปรับปรุงพันธุ์ของเรา"

⁵ อ้างถึงในจดหมายที่ตอบมายังเจ้าหน้าที่กระทรวงเกษตรฯ เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2544

⁶ สิทธิบัตรBasmati rice lines and grains หมายเลข 5,663,484 , 1997 September 2, 1997 (ข้อมูลจาก US Patent & Trademark Office)

⁷ รายงานข่าวเรื่อง IFAS faculty seek reunion with Vietnamese University ในจดหมายข่าว ข้าว UF/IFAS ฉบับมกราคม-กุมภาพันธ์ ของมหาวิทยาลัยแห่งฟลอริดา

ถึงเวลาที่รัฐบาลไทยต้องรีบดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งต่อกระทรวงเกษตรแห่งสหรัฐอเมริกา

นายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตร ได้ให้สัมภาษณ์เมื่อเร็วๆ นี้ว่าจะเรียกกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ และกระทรวงต่างประเทศเข้าพบ และได้ดำเนินการให้สำนักงานกฎหมายในสหรัฐอเมริกาดำเนินการหาข้อมูลเพื่อฟ้องร้องผู้เกี่ยวข้องในการนำข้าวหอมมะลิไทยไปปรับปรุงพันธุ์

ขณะนี้หลักฐานต่างๆ ที่ให้เห็นค่อนข้างชัดเจนว่าการปรับปรุงพันธุ์ข้าวหอมมะลิตามโครงการ Stepwise Program for Improvement of Jasmine Rice for the United States นั้นละเมิดต่อกฎหมายไทย แต่การดำเนินงานของรัฐบาลในขณะนี้ยังสับสนปะปนกันไปไม่มีความชัดเจนใดๆ ดังที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ได้ให้สัมภาษณ์ไปในทำนองเดียวกันว่า โครงการดังกล่าวของสหรัฐจะไม่ส่งผลกระทบต่อประเทศไทย ในขณะที่เจ้าหน้าที่ของรัฐ นักวิชาการ ประชาชน และสื่อมวลชนส่วนใหญ่เห็นว่าโครงการดังกล่าวจะสร้างผลกระทบต่อประเทศไทยอย่างสำคัญในระยะยาวอันใกล้

ในฐานะที่เป็นองค์กรภาคประชาชนที่ทำหน้าที่ติดตามปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น และได้รับความรู้สึกของประชาชนและเกษตรกรที่เป็นกังวลต่อชะตากรรมของข้าวหอมมะลิไทย และ ชาวนาไทย ไบโอไทย ขอเรียกร้องดังนี้

1. รัฐบาลต้องเรียกร้องให้รัฐบาลสหรัฐยุติโครงการปรับปรุงพันธุ์ข้าวหอมมะลิไทยโดยทันที เนื่องจากหลักฐานที่ได้รับจากแหล่งข้อมูลในสหรัฐเองระบุว่าเชื้อพันธุกรรมที่ใช้ในโครงการปรับปรุงพันธุ์นั้นได้มาจากข้าวหอมมะลิไทย การกระทำดังกล่าวเป็นการละเมิดต่อกฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ.2542 ของไทย
2. จัดตั้งคณะทำงานระดับชาติเพื่อแก้ไขปัญหาอย่างเร่งด่วน คณะทำงานควรประกอบไปด้วยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงต่างประเทศ นักวิชาการด้านทรัพย์สินทางปัญญา และองค์กรภาคประชาชน เพื่อดำเนินการให้มีการค้นหาข้อมูลที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์และเสนอแนะช่องทางในการดำเนินการเพื่อปกป้องข้าวหอมมะลิไทยอย่างเป็นเอกภาพ รวมทั้งรีบดำเนินการในทางปฏิบัติเพื่อให้บรรลุผลโดยเร็ว
3. ปัญหาโจรสลัดชีวภาพเป็นปัญหาใหญ่และมีแนวโน้มจะเกิดรุนแรงยิ่งขึ้น รัฐบาลควรร่วมมือกับนักวิชาการองค์กรภาคประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกรและชุมชนท้องถิ่นซึ่งเป็นกลุ่มหลักที่ได้อนุรักษ์ พัฒนา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพ เพื่อจัดทำยุทธศาสตร์ระดับชาติว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งครอบคลุมเกี่ยวกับประเด็นสิทธิของเกษตรกรและชุมชนท้องถิ่น การวิจัยและพัฒนาด้านทรัพยากรชีวภาพ โครงสร้างขององค์กรที่ดูแลทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพและการมีส่วนร่วมของประชาชน ตลอดจนท่าทีของประเทศในข้อตกลงระหว่างประเทศต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

องค์กรความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาไทย (BIOTHAI)

16 ตุลาคม 2544